

Neznámý Tarrasch

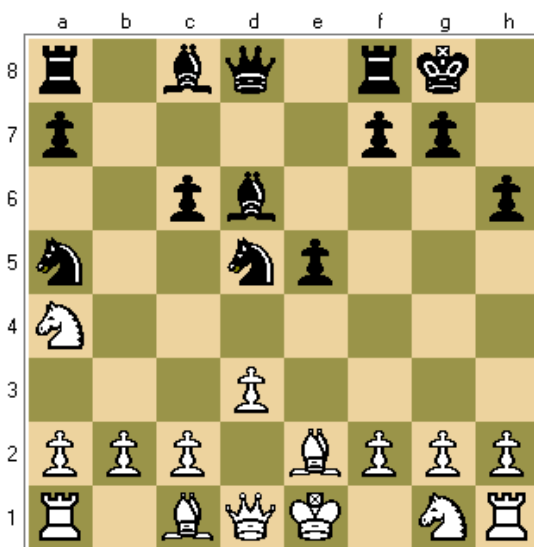
64 – 6/1987

Když náš časopis již v prvním roce své existence otevřel biografickou sérii „Jejich jména – v historii šachu“, byl jeden z prvních příspěvků věnován Siegbertu Tarraschovi (č. 7/1980). Nyní, kdy si šachový svět připomíná 125. výročí narození slavného německého šachisty, chceme představit Tarrasche z nezvyklé stránky: jako mistra žánru parodie. Pichlavé šípky jeho ironie jsou tentokrát namířeny proti ... Wilhelmu Steinitzovi, jehož následovníkem se prohlásil v šachové tvorbě. „A oni jej nepoznali ...“.

Bezprostředním podnětem pro parodii sloužil známý telegrafický zápas Steinitze s Čigorinem (1890/91), v jehož obou partiích dosáhl ruský šampión principální vítězství.

Komplikovaná hra mistra světa tak vyvolala Tarraschovo žertovné popíchnutí. Článek, který se objevil v německém tisku téměř před sto lety, v roce 1891, nebyl v ruštině nikdy otištěn. Jako dodatek uveřejňujeme našim čtenářům málo známou charakteristiku Tarrasche, danou Robertem Fischerem v jeho kontroverzních poznámkách „Deset největších mistrů v historii šachu“ (1964).

Materiály připravil I.Romanov

Pozice z partie Steinitz – Čigorin, po 13. tahu bílého Jh3-g1.

Mnozí mně za tento tah kárali, říkajíce, že je to příliš opatrná taktika Vendelína Opatrného, kvůli níž obětovala nová škola živost a lesk hry. Ale tento tah je založen na jednom z mých hlavních principů ... Není vhodné se podívat na šachovnici po mém nehezkém ustoupení Jh3-g1? Bílý má šest pěšců ve výchozím postavení, což v souladu s mou teorií představuje velkou výhodu, zvláště pro koncovku, kde je velmi důležité mít možnost postoupit pěšcem o jedno, nebo dvě pole. Kromě toho, ani jedna z mých figur nemůže být ještě dlouho napadena soupeřovými pěšci.

W. Steinitz

(z poznámek k partii, opublikované v časopise „International Chess Magazine“).

Šachy budoucnosti

Partie č. 998

(Hrána v turnaji mistrů mezinárodního šachového kongresu v Magdeburku, 20. července 1920).

Bílý: Vier¹

Černý: Dreizehn

Pravidelné zahájení

1.Jg1-f3 Tento tah má svůj původ u Zuckertorta, po němž se toto zahájení jmenovalo do dnešního turnaje. Ale protože sám Zuckertort nenašel správné pokračování, které poprvé předvedl vůdce bílých figur v této partii, všeobecného uznání musí dostat náš návrh: na počest pana Viera se bude nadále toto zahájení jmenovat „hra čtyř jezdců“.

1. ...Jg8-f6 Příznačná metoda hry minulého století, povrchní, nevnikající do skutečné podstaty šachu, téměř neuvěřitelný fakt, že všichni Zuckertortovi soupeři bez výjimky odpovídali na jeho tah jezdcem naivním postupem dámského pěšce, evidentně nechápající, jakou obrovskou výhodu pro koncovku vynechávají. Tah v textu je konec konců jediným správným.

2.Jb1-c3 Skvělá odpověď, která dělá čest geniální předvídavosti Philidora! Zuckertort hrál obvykle 2.d2-d4?, odhalující tím současně, že nechápe svůj první tah. Pěšec nemůže táhnout nazpátek a pohne-li se z místa, stává se trvalým cílem nepřátelských útoků. Kromě toho, je velmi důležité mít v koncovce možnost postoupit pěšcem o jedno, nebo dvě pole – velká výhoda, které by se Vier zbavil předčasným tahem.

2. ...Jb8-c6 Von Dreizehn rovněž předvádí své vynikající mistrovství.

3.Jf3-g1! Velkolepý, výjimečně přesně promyšlený plán! Bílý hrozí prostřednictvím 4.Jc3-b1 dosáhnout značné převahy, protože by vyvinul o dvě figury méně než soupeř a v dalším průběhu by na dlouhou dobu nebyla ani jedna z nich vystavena napadení pěšci.

3. ...Jf6-g6 Von Dreizehn si včas povšimnul nebezpečí a ihned následuje soupeřova příkladu.

4.Jc3-b1Jc6-b8 Znalec s potěšením vnímá, že v této partii se střetli mezi sebou dva prvotřídní mistři, znalí všech jemností hry. Obě strany se vyhýbají, řídíce se výše uvedenými důvody, vytvoření slabin ve svém táboře postupem pěšců. Dříve měli za to, že tahy pěšci jsou nezbytné pro vývin figur, takže sotva udělali jednu chybu, již měli na mysli druhou. Ale již v minulém století bylo zřejmé, že vývin figur, nejenže není nezbytný, ale navíc s sebou nese problémy, neboť takové figury mohou být vystaveny napadení soupeřovými pěšci a v takových případech, kdy si soupeř takového napadení nevšimne, mohou být dokonce ztraceny.

Nic lépe neilustruje hloubku a harmonii nového postupu naší doby, jako nyní již obecně uznávaná skutečnost, že všechny bojové síly, jak figury, tak také pěšci, stojí nejlépe na těch polích, na která je postavil tvůrce hry. Pouze nevědomec nebo hlupák může sáhnout svatokrádežnou rukou na ideální harmonii tohoto božího mikrokosmu!

5.Jg1-h3 Bílý se pokouší jiným, dle našeho názoru, nejlepším způsobem přiblížit k soupeři. To, že jezdec stojí na okraji šachovnice mnohem lépe, než v centru, kde má pod kontrolou příliš mnoho polí, bylo známo již koncem minulého století.

5. ...Jb8-a6 Von Dreizehn rovněž velmi vynalézavě mění svou taktiku.

6.Jb1-a3 Jg8-h6 Oba soupeři udržují rovnováhu na každém poli šachovnice, žádný z nich nic nepřehlídí. Je zřejmé, že tak obezřetná, jakož i hluboká metoda hry, ve vyšším stupni imponující znalci, musí přivést k remíze, čestné pro obě strany.

7.Jh3-g1 Jh6-g8 Oba tyto tahy mají své předchůdce u velkého mistra minulého století, který je uplatnil ve skvělém korespondenčním zápase. Tento mistr byl ve své době jediným, kdo natolik hluboce pronikl do skryté podstaty šachové hry, na což se může pohlížet jako na předchůdce současné šachové strategie. Současníci považovali jeho metodu hry, podle tehdejšího vyjádření, za „fin du siècle“².

8.Ja3-b1 Zde Von Dreizehn navrhl remízu. Vier stojí lépe, protože má ve srovnání se soupeřem vyvinutu o jednu figuru méně, ale proti mistrovi stejné třídy lze sotva takovou výhodu udržet. Výhra může být obecně dosažena pouze tehdy, když například, někomu náhodou spadne ze stolu pěšec, což se může nejsnáze stát věžovému pěšci. Přičemž si toho nikdo ze soupeřů nevšimne, nebo nějaký Deus ex machina³ zabrání takového pěšce zvednout. Ale protože s podobnou shodou šťastných náhod lze počítat pouze v řídkých případech, Vier přijal nabídku remízy. Tato partie získala zvláštní cenu za nejlepší partii turnaje – rozhodnutí, které bezpochyby získá uznání znalců.

Když porovnááš s touto byt' prostou, ale jasnou, hloubkou i když nevyvolávající emoce strategií d'ábelské kombinace, které miloval zejména Morphy, mimoděk s rozpaky si položíš otázku: lze-li to, co naši předkové kultivovali v XIX. století, opravdu důstojně nazývat šachovou hrou?

¹ Slovní hříčka: německy Vier znamená čtyři, von Dreizehn – třináct

² „Konec století“; vztahuje se ke konci XIX. století (francouzsky). V přeneseném smyslu – dekadentní.

³ „Bůh ze stroje“ (latinsky). V antických tragédiích neočekávané vyřešení zápletky, které je výsledkem zapojení nějakého boha, který se objeví na scéně za pomoci mechanického přístroje.

Šachisty lze rozdělit do dvou skupin: jedni se řídí pouze pravidly, axiómy, stereotypními plány a dogmaticky se jich drží; druhí rovněž uznávají pravidla a axiómy, ale neváhají využít nepředvídanými změnami pozice na šachovnici. Nejlepší šachisté musí ve své hře spojovat oba přístupy, vyhýbaje se krajnostem jednoho i druhého. Tarrasch, jako nejlepší představitel německé školy, měl mnohem blíže k první kategorii.

Tarrasch byl šachistou, pro kterého existovala pouze nezvratná pravidla: například, jezdec se má stavět pouze na c3 nebo f3 (c6 nebo f6), ale na a3 (a6) stojí jezdcí vždy špatně nebo že střelci jsou silnější než jezdcí bez ohledu na pozici. Toto poslední pravidlo může být pravdivé v devíti případech z deseti, ale je třeba být připraven na ten desátý případ, kdy se ukazuje být nesprávným. Steinitz stanovil mnoho pravidel, ale považoval se být nad nimi, zatímco Tarrasch se vždy řídil svými vlastními pravidly, ale dělal to tak skvěle, že mu právem náleží místo mezi nejlepšími šachisty.

Tarraschova hra byla ostrá jako břitva. Bez ohledu na příklonnost k této pseudovědecké metodě hry, jeho partie oplývaly ostroostí a krásou. Byl velikým teoretikem v oblasti zahájení, značně v tom převyšoval Emanuela Laskera, který byl „kavárenským“ šachistou: Lasker nebyl zběhlý v zahájení a nechápal principy poziční hry.

Tarrasch se vysmíval Steinitzovi za takové metody, jako brzké, již ve druhém, nebo třetím tahu, uvedení dámy do hry, i když v některých případech, jako například ve skotském ambitu (Frazerův gambit), lze takovým postupem získat pěšce. Tarrasch byl o 30 let mladší než Steinitz, ale neměl jeho hloubku. Ale přece jen, bez ohledu na to, že Tarrasch vyrostl z německé školy, která nad ním tak tíživě vládla, byl velkým šachistou.

R.Fischer